

Bölüm 15

1982 ANAYASASI'NA GÖRE SİYASİ PARTİLERİN KAPATILMASI REJİMİ

Rıfat KARAKOÇ¹

GİRİŞ

Siyasi partiler, modern demokratik siyasal sistemlerin en temel unsurlarındandır. Bu durum tüm demokratik ülkelerde kabul edilmekte ve partiler demokratik siyasal yaşamda yer almaktadırlar. Bununla birlikte hemen şunu da belirtmek gerekir ki; siyasi partilerin siyasal sistemlerde var olmaları o sistemin demokratik olarak değerlendirilebilmesi için tek başına yeterli değildir. Aksine partilerin serbestçe kurulabilmeleri ve serbestçe faaliyet gösterebilmeleri başta olmak üzere daha birçok demokratik ilke ve esasların birlikte bulunması durumunun gerçekleşmesi ile sistemin demokratik olarak kabul edilmesi mümkün olabilecektir.

Siyasi partiler de diğer siyasal ve toplumsal kurumlar gibi, buldukları toplumların kendi koşulları çerçevesinde doğar ve şekillenir. Buradan hareketle şunu söyleyebiliriz ki; Türkiye'de de siyasi partiler ülkenin kendi sosyal, siyasal, ekonomik, hukuki, vb. koşulları eliyle şekillenerek ortaya çıkmış ve siyasal yaşamda yer almışlardır. Çok da uzak sayılmayacak bir geçmişte, 1946 yılında tam manasıyla çok partili siyasal yaşama geçen Türkiye'de ancak bu tarihten sonra siyasi partilerin gerçek manada demokrasinin temel koşullarından bir diğeri olan çok partili siyasal yaşamda yer alabildikleri görülmektedir.

Çok partili siyasal yaşam içerisinde 1945 yılından sonra uluslararası siyasal gelişmelerin baskısıyla ve iç siyasetteki dinamiklerin dönüşümü ile Türkiye'de yeni partiler kurulmaya başlamıştır. Bu süreçte Türkiye'de neredeyse tüm kesimlerin temsilcileri kendi siyasi örgütlerini oluşturmaya yönelmişlerdir (Ünal, 2015: 150). 1946-1960 yılları arasında oldukça farklı ideolojik temellerde siyasi partiler kurulmuş ve faaliyetler yürütmüşlerdir. Bu tarihsel dönemde de siyasi partiler kapatılma kararları ile karşılaşmışlar ancak bunlar idari kararlar ya da alt derece mahkemelerin verdiği kararlar eliyle gerçekleşmiştir.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Samsun Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, rifat.karakoc@samsun.edu.tr

daha da artmıştır. (Çavdar, 2013: 315) ve o dönemin koşulları altında hazırlanan mevcut Anayasa üzerinde değişiklikler yapılmasından ziyade hemen her alanda son dönemde oldukça önemli gelişmeler gösteren Türkiye’de toplumsal tüm katmanların dâhil olarak hazırlanacak çağımızın gereklerine uygun ve çağdaş demokratik gereklilikleri her alanda karşılayacak bir anayasa hazırlanması kamuoyunda önemli bir beklenti olarak görülmektedir.

KAYNAKLAR

1. 1982 Anayasası, (10.06.2020 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709.pdf> adresinden ulaşılmıştır).
2. 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu, (10.06.2020 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2820.pdf> adresinden ulaşılmıştır).
3. 5982 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, 10.05.2020 tarihinde <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5982.html> adresinden ulaşılmıştır).
4. 6216 Sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun, (10.05.2020 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6216.pdf> adresinden ulaşılmıştır).
5. Akartürk, E. A. (2008). *Avrupa hukukuna uyum süreci açısından Türk hukukunda siyasi parti yasakları*. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayın No: 13.
6. Aktaş, M. (2015). Demokrasi kavramına eleştirel bir bakış. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (1), 87-105.
7. Akyazan, E. A. (2006). 1982 Anayasası’na göre siyasi partilerin kapatılması. *TBB Dergisi*, 65, 247-266.
8. Akyel, R. (2018). Türkiye’de siyasi partilerin hukuksal konumları ve denetimleri. *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, 12, 115-154.
9. Albayrak Coşkun, B. (2008). Türkiye’de siyasi parti kapatma ve avrupa örnekleri: parti kapatma demokrasi tehdidi mi?. *Memleket Siyaset Yönetim*, 7 (3), 138-152.
10. Aliyev, P., Aydın, A. H. (2017). Siyasi partilerin yasal statüsü ve kapatılması rejimi: Fransa örneği. *TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi*, 36 (9), 153-160.
11. Atar, Y. (2000). *Türk anayasa hukuku*. (Güncelleştirilmiş 2. Baskı). Konya: Mimoza Basım Yayım ve Dağıtım.
12. Çavdar, T. (2013). *Türkiye’nin demokrasi tarihi*. (5. Baskı). Ankara: İmge Kitabevi.
13. Çelikyay, S. H., Ekizceleroğlu, R. (2017). Türkiye’de siyasi partilerin kapatılması rejiminde son dönemde yaşanan gelişmeler. *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5 (6), 102-109.
14. Gözler, K. (2007). *Türk anayasa hukuku dersleri*. (Genişletilmiş ve Güncelleştirilmiş 4. Baskı). Bursa: Ekin Kitabevi.
15. Hakyemez, Ş. Y. (2002). 2001 yılında yapılan anayasa değişikliklerinin siyasi parti özgürlüğü üzerindeki etkileri. *Anayasa Yargısı Dergisi*, 19, 550-571.
16. Kabasakal, M. (2016). Türkiye’de siyasi partiler. Mehmet Kabasakal. (Der.), *Türkiye’de Siyasal Yaşam Dün, Bugün, Yarın* içinde, (s. 221-251). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
17. Kapani, M. (1993). *Kamu hürriyetleri*, (7.Baskı). Ankara: Yetkin Yayınları.
18. Karakoç, R. (2020). Türkiye’de siyasi partilerin milletvekili adaylarını belirleme usulleri: AK Parti, CHP, MHP örnekleri, *Turkish Studies - Social*, 15 (3), 1223-1243.

19. Karpat, H. K. (2017). *Türk demokrasi tarihi sosyal, kültürel, ekonomik temeller*. (9. Baskı). İstanbul: Timaş Yayınları.
20. Kurnaz, A. H. (2006). Üye seçimi ve bireysel başvuru ile bazı yetki ve görevleri açısından Anayasa Mahkemesi. *Yasama Dergisi*, 2, 92-122.
21. Küçük, A. (2005). *Siyasi partilere ilişkin yasaklamalar*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
22. Metin, Y. (2012). Anayasal demokrasi içinde Anayasa Mahkemesi'nin konumu. *S.D.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1 (2), 89-130.
23. Öden, M. (1999). Cumhuriyet'in 75. yıldönümünde anayasa yargısı. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1-4 (48), 23-37.
24. Öz, E. (1996). *Otoriterizm ve siyaset Türkiye'de tek-parti rejimi ve siyasal katılma (1923-1945)*. Ankara: Yetkin Yayınları.
25. Özbudun, E. (2011). *Otoriter rejimler, seçimsel demokrasiler ve Türkiye*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
26. Özbudun, E. (2014). *Türkiye'de demokratikleşme süreci anayasa yapımı ve anayasa yargısı*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
27. Özbudun, E. (2016). Anayasalar ve Siyasal Sistem, Metin Heper ve Sabri Sayarı (Der.), *Dünden bugüne Türkiye tarih, politika, toplum ve kültür içinde* (s. 253-265). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
28. Perinçek, D. (2008). *Anayasa ve partiler rejimi*. (Güncelleştirilmiş 4.Basım). İstanbul: Kaynak Yayınları.
29. Sayarı, S. (2016). Siyasi partiler. Metin Heper ve Sabri Sayarı (Der.), *Dünden bugüne Türkiye tarih, politika, toplum ve kültür içinde* (s. 239-252). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
30. Sevinç, M. (2005). Türkiye Komünist Partisi kapatma davası ve devlet yardımından mahrum bırakma yaptırımı. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 2 (60), 255-272.
31. Soysal, M. (1997). *100 soruda anayasanın anlamı*. (11. Baskı). İstanbul: Gerçek Yayınevi.
32. Sunay, R. (2001). "Siyaset-ideolojisi-yargı ekseninde" Türkiye'de parti özgürlüğü ve Avrupa Sözleşmesi uygulaması. *Liberal Düşünce Dergisi*, 22, 32-45.
33. TBMM Araştırma Merkezi, *Venedik Komisyonu Türkiye'ye ilişkin görüşler seçimler yargı ve referanduma ilişkin karar ve uygulama kodları*, (10.04.2020 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/yayinlar/venedik_komisyonu.pdf, adresinden ulaşılmıştır.
34. Turhan, M. (1996). Demokratik devlet ilkesi açısından siyasi partilerin kapatılmaları ile ilgili hükümlerdeki uyumsuzluklar. *Yeni Türkiye*, 10 (2), 414.
35. Turhan, M. (2002). Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve siyasi parti kapatma davaları. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 3 (57), 129-150.
36. Ünal, S. (2015). Türkiye'de 1923- 1960 yılları arasında kapatılan siyasi partiler. *Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10, 100-156.
37. Venedik Komisyonu, *Guidelines on prohibition and dissolution of political parties and analogous measures* (20.04.2020 tarihinde [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-INF\(2000\)001-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-INF(2000)001-e) adresinden ulaşılmıştır
38. Yokuş, S. (2001). Türk Anayasa Mahkemesi'nin ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin siyasi partilere yaklaşımı. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4 (50), 107-128.